

Milli Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD) / Cilt 10 - Özel Sayı

Sorumlu Yazar: Prof. Dr. Hikmet Koraş, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, hikmetkoras@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7045-2510

Atıf: Koraş, H. (2026). Ünü Çağını Aşan Şair: Yunus Emre, Milli Kültür Araştırmaları Dergisi, 10(Özel Sayı),
s. 9-21.

Gönderim ve Kabul Tarihi: 15 Aralık 2025 / 15 Ocak 2026

Araştırma Makalesi

ISSN: 2587-1331

DOI: 10.55774/mikad.1842447

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mikad>

ÜNÜ ÇAĞINI AŞAN ŞAİR: YUNUS EMRE

Öz

Türkiye Türkçesinin ilk ve en önemli temsilcisi ve Anadolu'da meydana getirilen edebiyatın da öncüsü kabul edilen Yunus Emre'nin doğduğu şehir, ailesi, şeyhi, hayatı ve mezarının nerede olduğu tartışmalıdır ve hala açığa kavuşmamıştır. Bu karışıklığın sebeplerinden birisi vilayetnamelerdeki masalımsı anlatım ve bilim adamlarının bu gerçek olmayan bilgiler üzerine bilimsel bir biyografi inşa etme çabalarıdır. Her tarikat veya cemaat onu kendisindenmiş gibi göstermeye çalışma konusunda adeta yarışmışlardır. Buna Yunus Emre üzerinden şöhret devşirmek isteyen ve menfaat beklentisi olan şehirleri de eklemek gerekir. Yunus Emre'nin yaşadığı çağda ve sonrasında aynı adı taşıyan veya adı benzeyen onlarca şairin varlığı bilgi kirliliğinin diğer önemli sebeplerinden birisidir. Üstelik elimizdeki Yunus Emre'ye ait divanın en eski nüshası ölümünden en az yüz yıl sonra istinsah edilmiştir. Bundan dolayı şiirlerinden hareketle sağlıklı bilgiler elde etmek de imkânsızdır. Bazı bilim adamlarının hiçbir eleme yapmadan Yunus Emre'den bahseden bütün kaynakları dikkate alarak bir değerlendirme yapmaya çalışması, sonradan çalışacak olanların da kafasını karıştıran konulardan birisidir. Hayatı hakkında anlatılanlar da doğduğu yer ve mezarının bulunduğu şehir kadar karışıktır. Bazı kaynaklar onu ümmî yaparken bazıları tahsil gördüğünü söylemekte, bazıları medresede okuduğunu söylerken bazıları şeyhinden ders aldığını ve onun kerametiyle şiirler söyleye başladığını söylemektedir. Bütün bu çelişkili bilgiler içinde tek doğru kabul edilen bilgi bir mecmuaya Yunus Emre'nin ölümüyle ilgili düşülen nottur. Yunus Emre'nin tahsili konusunda ileri geri konuşanlar onun bilgiye dayalı muhteşem şiirlerini göz ardı etmektedir. Yine hayatı hakkındaki karışıklığın yaşadığı dönemdeki karışıklıktan kaynaklanmış olabileceğini düşünülmemiştir. Hepsinden önemlisi mutasavvıfların şeyhlerini yüceltmek adına Yunus Emre hakkındaki masallarına inananlar devletin arşivindeki bilgilere kulak tıkamıştır. Yunus Emre hakkındaki sağlıklı bilgiler doğduğu, yaşadığı ve öldüğü yer doğru olarak tespit edildiğinde oluşacaktır. Bunu özellikle bilim adamlarının dikkate alması önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Tapduk Emre, Türkiye Türkçesinin ilk şairi, Anadolu Edebiyatının ilk temsilcisi, Oğuz Yazı dilinin öncüsü

A POET WHOSE FAME TRANSCENDS HIS ERA: YUNUS EMRE

Abstract

Yunus Emre, considered the first and most important representative of Turkish language and a pioneer of literature created in Anatolia, is the subject of debate regarding his birthplace, family, spiritual guide, life, and the

location of his tomb, all of which remain unresolved. One reason for this confusion is the fairytale-like narratives in the provincial chronicles and the attempts by scholars to construct a scientific biography based on this inaccurate information. Every religious order or community has competed to portray him as one of their own. To this, we must add the cities that sought to gain fame and profit through Yunus Emre. The existence of dozens of poets with the same or similar names during and after Yunus Emre's time is another significant cause of this information pollution. Moreover, the oldest surviving manuscript of Yunus Emre's divan was copied at least a hundred years after his death. Therefore, it is impossible to obtain reliable information from his poems. The fact that some scholars attempt to make an assessment by considering all sources mentioning Yunus Emre without any filtering is one of the issues that confuses those who will work on this subject later. The accounts of his life are as confusing as his birthplace and the city where his tomb is located. Some sources say he was illiterate, while others say he received an education; some say he studied at a madrasa, while others say he received lessons from his sheikh and began composing poetry through his miracles. Amidst all this contradictory information, the only accepted truth is a note found in a collection of poems regarding Yunus Emre's death. Those who speak back and forth about Yunus Emre's education ignore his magnificent poems, which are based on knowledge. Furthermore, it has not been considered that the confusion surrounding his life may have stemmed from the confusion of the period in which he lived. Most importantly, those who believed the fables about Yunus Emre, spread by Sufis to glorify their sheikhs, turned a deaf ear to the information in the state archives. Accurate information about Yunus Emre will only be available when his birthplace, where he lived, and where he died are accurately determined. This is especially important for scholars to consider.

Keywords: Yunus Emre, Tapduk Emre, The first poet of Turkey Turkish, The first representative of Anatolian Turkish literature, Pioneer of the Oghuz written language.

GİRİŞ

Çağların ötesinden günümüze seslenen, herkesin kendisinden bir şeyler bulduğu, herkesin eserlerinde bir şekilde kendisini gördüğü; kimine göre mutasavvıf, kimine göre alim; kimine göre zamanına, kimine göre geleceğe hatta çağlara seslenen bir düşünür, kime göre Anadolu'da oluşan yeni yazı dilinin öncüsü, kimine göre şiir dili basit ümmi birisi. Aslında hiç birisi ve hepsidir Yunus Emre, paylaşamamıştır ve paylaşamaz. Yunus Emre'nin Türkçenin bayrağı olduğu dışında hakkında yazılan ve söylenen her şey tartışmaya açıktır. Karakoç'un "*O, halk için, bütün hayatıyla başlı başına bir epopedir. Gerçi, her büyük insanın hayat malzemesinden halk bir epope örer. Ama yine de bazı realist çizgiler kalır. Yunus'un hayatını ise halk, yüzde yüz epopeleştirmiştir.*" (Karakoç, 20010: 25) cümleleri Yunus hakkındaki gerçeği yansıtmayan bilgi karışıklığını kabaca ifade etse de bilgi kirliliğinin iç içeliğini açıklamakta yetersiz kalır.

Yunus Emre konusundaki tartışmalar ve çözülemeyen düğümler, nereden geldiği, nerede yaşadığı, mezarının nerede olduğu, bağlı bulunduğu tarikat ve şeyhi, ümmi olup olmadığı gibi konularda yoğunlaşmaktadır. Bu da bize Yunus Emre'nin günümüzde yaşadığı dönemden çok daha tanınmış, yaşadığı günden çok daha etkili olduğunu göstermektedir.

Tartışmalı pek çok konuya kendi eserlerinden örnekler verilere doğrulamaya çalışılması, aynı ve benzer isimde başka şairlerin olabileceğini akla getirmektedir. Kul Yunus, Aşık Yunus veya Yunus ismiyle anılan şahsiyetlerle Yunus Emre'nin aynı kişi mi olduğu ayrı ayrı kişiler mi olduğu konusunda da net bilgiler vermek mümkün değildir. Ancak çok geniş bir coğrafyada çok farklı şehirlerde mezarların olması, şiirlerinde yer isimlerinin geçmesi, şahıs isimlerinin geçmesi farklı yerlerde farklı yunuslar olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Onun dilinin sadeliği konusunda verilen örnekler, farklı dönemlerde benzer adlarla yaşayan mutasavvıf şairlerin yaşadığını ve Yunus Emre adının ve şiirlerinin bunlarla karıştığını doğrulamaktadır. Bunun dışında bu isim benzerliği Yunus Emre'nin nerede yaşadığı ve mezarının nerede olduğu konusundaki karışıklığın da önemli bir sebebidir. İbrahim Hakkı Konyalı, Yunus Emre'nin Sarıköy/Eskişehirli olduğuyla ilgili iddianın Akşehir'in Koçaş köyünde bulunan bir mezar taşında adı geçen Yunus Emir Bey'in varlığına dayandığını belirterek Yunus Emre'nin mezarının Sarıköy'de olduğuna dair hiçbir belgenin olmadığını (1967: 394) söyler. Yunus

Emre'nin Sarıköylü olmasına ve mezarının da orada bulunduğuyula ilgili belge Bursalı Uzun Firdevsî'nin *Vilayetname-i Hazreti Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli* kitabına dayandığı Osmanlı'nın son dönemindeki Kanunî'nin Süleymaniye Medresesi'nin bir odasıyla altındaki caminin vakfının dükkânı ile Nur-ı Osmaniye medrese ve kütüphanesinin altındaki vakıf dükkânları tapusuyla Patrikhaneye satılırken Yunus, Emre, Emir adındaki her yatıra Yunus Emre ve bunların zaviyelerine de Yunus Emre Zaviyesi denmesine dayanır. Bu yanlışlık yazıktır ki bazı devlet kayıtlarına da geçmiştir. Sarıköy'deki Yunus Emir Bey Zaviyesi yıkılış devrine kadar bütün devlet kayıtlarında doğru şekliyle geçmiş ama sonradan Yunus Emir adı Yunus Emre'ye dönüşmüştür (Konyalı, 1967: 395). Yunus Emre'nin Sarıköy/Eskişehirli olması böyle bir yanlışlığa dayanmaktadır.

1. Yunus Emre'nin Hayatı

Yunus Emre'nin doğum ve ölüm tarihleri de çözölemeyen düğömlerdendir. Rivayetler dikkate alınırda Yunus Emre şeyhine intisaptan sonra kırk yıl şeyhine hizmet etmiş veya şeyhinin isteğiyile kırk yıl dolaşmış (Köprölü, 1967: 268-269; Şahin, 2011: 13). Birbiriyle çelişen bu rivayetlerden Yunus Emre'nin yaşadığı dönemi de yeri de tespit etmek mümkün değildir. Ancak Köprölü, Kütüphanesinde olduğunu belirttiğı bir yazma Yunus Divanında *Söze tarih yediyüz yedi idi/Yûnus canı bu yolda fedayidi/Yûnus can doğruluğda kıldı kodu/Anınçin tarihi yediyüz yedi* mısralarından (Köprölü, 1967:271) Hicri 707'de sağ olduğunu anlamak mümkündür. Adnan S. Erzî'nin, İstanbul Beyazıt Devlet Kitaplığı'nda 7912 numara ile kaydedilmiş bir mecmuada Yunus Emre'nin vefat tarihinin H. 720/M.1320-1321 olduğu şeklinde bir not bulunduğunu belirterek 82 yıl ömür sürdüğünün not düşöldüğünü belirtir (Timurtaş'tan naklen Demirez Güneri, 2024: 2). Köprölü'nün verdiği dörtlükteki bilgi ile Adnan S. Erzi'nin bir mecmuada Yunus Emre'nin ölümüyle ilgili verdiği bilgi birbirini tamamlar niteliktedir. Erzi'nin belirttiğı not dikkate alındığında Yunus Emre'nin doğum tarihinin 1239 veya 1240 yılları olduğu tahmin edilebilir. Anadolu, 1243 yılında yapılan Köseadağ Savaşı ile Moğol istilasına başlayıp 1335 yılına kadar İlhanlılar'ın elinde kalmıştır (Yölek ve Gür, 2024: 2-3). I. Alâeddin Keykubad döneminde (1220-1237), bir taraftan devletin sınırları genişletilirken diğere taraftan iktisadi ve sosyal olarak devletin ekonomisi özellikle ticarete altın çağını yaşamış, bir taraftan devlet iktisadi, sosyal ve sanayi bakımından gelişirken tarım, hayvancılık ve madencilik de paralel olarak gelişmiş, kentlerde Ahilik teşkilatlanmasının gelişip yaygınlaşması sanayi üretimini artırıp çeşitlendirmiş olup sayılan bu durumlar istila öncesinde Anadolu Selçuklu Devleti'ni Orta Doğunun en güçlü devleti haline getirmiştir (Yölek ve Gür, 2024: 6-7). II. Gıyâseddin Keyhüsrev'in babası I. Alâeddin Keykubad'ı tahttan indirerek hükümdar olması Anadolu'da yaklaşık yüz yıl sürecek devlet otoritesinin olmadığı, gücü yetenin istediğini yaptığı, ağzı olanın istediğini söylediğı, bir kargaşa, belirsizlik, zulüm ve katliam döneminin başlamasına da sebep olmuştur (Çelik, 2014: 59-70). Yunus Emre'nin H. 720/M.1320-1321 yılında 82 yaşında öldüğü kabul edildiğinde II. Gıyâseddin Keyhüsrev'in tahta geçtikten hemen sonra doğduğı ve ömrünün Anadolu'nun Moğol istilasına döneminde geçtiğı de kabul edilmelidir. Yunus Emre hakkındaki çözüme muhtaç her düğüm çözülmek istendiğinde bu dönemdeki otoritesi olmayan sözde bir devlet varlığı, insanların bütün kazancının vergi olarak zorla alındığı, gücün adalet olduğu, karmaşa, kargaşa, ağzı olan herkesin konuştuğı, kalemi olan herkesin dilediğini yazdığı bir dönem dikkate alınmalıdır.

Yunus Emre'nin doğduğı yer ve hayat hikâyesi konusundaki kaynakları kabaca ikiye ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi, bir masal kahramanı gibi anlatılan, hayat zincirinde sorgulanmamış pek çok kopukluğun olduğu velayetname/vilayetnamelerdeki Yunus Emre, ikincisi zaman zaman yetersiz ve eksik olsa da devlet kayıtlarından hareketle ortaya konan, Yunus Emre'nin kendi eserlerinin de desteklediğı Yunus Emre'dir.

Yunus Emre hakkında en geniş bilgi veren vilayetnamelerden ilki (Bursalı Uzun) Firdevsi'nin¹ yazdığı tahmin edilen *Vilâyetnâme-i Hacı Bektaş-ı Velî*' menakıpnamesidir² (Tatçı, 2013: 600). Bu geniş bilgide Yunus Emre'nin Sarıköy'de yaşayan fakir bir çiftçi olduğu, buğday almak için Karahöyük'e gittiği bir müddet Hacı Bektaş-ı Velî'nin yanında kaldığı, geri döneceğinde Hacı Bektaş'ın buğday yerine nefes vermeyi teklifini reddetmiş, bu reddediş ve pişman olarak geri dönüp nefes istemesi geri kalan hayatının bir mutasavvıf olarak yaşamasına sebep olmuş. Yunus geri dönünce Hacı Bektaş-ı Velî onu Tapduk Emre'ye yönlendirmiş, bu yönlendirmeden sonra Yunus 40 yıl Tapduk Emre'nin dergahına yaş ve eğri olmayan odun taşımış. Kırk yıl sonra bir mecliste Tapduk Emre, "Yûnus, vakit geldi, o hazinenin kilidini açtık, nasibini aldın, hünkârın nefesi yetiştî, sen söyle!" der. Yunus Emre'nin gönlü açılır, gözlerinden perde kalkar ve diminden inci mercan değerinde şiirler dökülmeye başlar (Tatçı, 2013: 600). Uzun Firdevsi'nin yazdığı tahmin edilen vilayetnamedeki Yunus Emre hakkındaki bilgi bu kadardır. Ancak hiçbir gerçekçi zemine oturmayan bu hayat hikayesinin destani kurgusu Uzun Firdevsi'nin tasavvufla yakın ilgisi ve müntesibi olduğu ünlü Nakşibendî şeyhi Simavlı Şeyh Abdullah el-İlâhî'dir³ (Biçer, 2005: 18). Aziz Mahmut Hüdayî'nin *Vakı'ât'ta* verdiği bilgiler de bu minvaldedir (Tatçı, 2013: 600). Aşık Çelebi'nin *Meşâirü's-şuarâ*'sında "Yûnus'un ümmîliği vurgulanıp hal diliyle şiir söylediği, *kullâb-ı cezbe ile âlem-i mülkten cenâb-ı melekûta çekilmiş, âlemin insân-ı kâmil ve ferîdlerinden* (Tatçı, 2013: 600) [dünyadan melekler aleminin yakınına çekme kancası ile çekilmiş, âlemin en olgun ve eşsiz insanlarından] olduğu yazılmıştır. Süleyman Şeyhi, Bahrü'l-Velaye'de Mevlânâ'nın Yûnus hakkında, "*İlâhî menzillerin hangisine çıktım sa bu Türkmen kocasının izini önümde buldum, onu geçemedim*" dediğini bunun yanında Karakoç Yunus Emre'nin genel tutumuyla bağdaştıramadığı (Karakoç, 2010: 14) Mevlana'nın Mesnevisi hakkında "*Uzun yazmışsın. Ben olsam, 'Et ü kemik büründüm / Yûnus diye göründüm' derdim*" dediğini anlatmıştır (Tatçı, 2013: 600). Firdevsi'den başlayarak tezkerelerde anlatılan bu Yunus Emre Yunus Emre'yi anlatırken Tapduk Emre ve Hacı Bektaş-ı Velî'yi yüceltmekten ibaret, mutasavvıfların şeyh keramet sonuç üçgeninde zihinlerinde yarattığı; emekle, çabayla kazanılan bir birikimin yine bilgiyle geliştirilen şairlik becerisinin gerçek hayattan çok mucize ve kerametlerle açıklanmasından oluşan bir şahsiyettir.

Beklenir ki, halk vilayetnamelerdeki masal tadındaki destansı Yunus Emre'nin hayatına yani görmek istediğini anlatan kaynaklara inanırken bilim camiası belgelere itibar ederek gerçek Yunus Emre'yi belirleyip netleştirsın ve gerçekleri ortaya koysun. Halk, Yunus Emre'yi görmek istediği gibi görmüştür ve o şekilde devam etmektedir. Ancak Türkiye'de bilimsel çalışmalar da vilayetnamelerdeki bilgiler üzerine inşa edilmektedir. Kör döğüşüne dönüşmüş bu tartışmanın bir türlü sonlanmamasındaki birinci sebep bilim adamlarının vilayetnamelerdeki mutasavvıfların kurguladığı rolü oynayan, gerçekte olmayan bir Yunus Emre'yi bilimsel çalışmalara konu etmek, ikinci sebep şehirlerin Yunus Emre üzerinden tanınma ve menfaat temin etme çabası ve yarışıdır.

Yunus Emre hakkındaki bu gerçeği dikkate alan Sezai Karakoç, Yunus Emre'nin hayatının tasavvuf sembolleri ile perdelenip destanlaştırıldığını belirterek bu sembollerden temizlendiğinde gerçek hayat hikâyesinin ortaya çıkacağını söylese de (Karakoç, 2010: 25) vilayetnameler ve menakıpnamelerdeki anlatılan Yunus Emre'nin verdiği eserler dikkate

¹ Tahsilini Bursa'da yaptığı için "Firdevsi-i Bursevî" olarak da anılan Firdevsi-i Rûmî'nin hayatı Edincik, Bursa, Manisa, İstanbul ve Balıkesir'de geçmiş olup Osmanlı kaynaklarında "Firdevsi-i Rûmî", "Firdevsi-i Tavîl" "Uzun Firdevsi", "Firdevsi-i Osmanî" ve İranlı Firdevsi-i Tûsî'den ayırmak için "Türk Firdevsi" gibi isimlerle anılan Firdevsi-i Rûmî'nin asıl adı Şerâfeddin Musa'dır (Biçer, 2005: 14). Hacı Genek Bey'in oğlu olan Firdevsi (O. F. Köprülü, 1996:128) Edincik (Aydıncık) civarında H.857'de (M.1453) yılında Belkısınarı'nda doğmuştur (Biçer, 2005: 15; O.F. Köprülü, 1996: 127).

² İlk bakışta Bektaşilik tarikatının hayatına adanmış olmasından dolayı kutsallık atfedilen kitap bir menakıpname olup Bektaşî geleneğinde daha çok vilayetname veya velayetname diye adlandırılan hemen hemen hepsi Bektaşiliğin ortaya çıktığı XV. yüzyılın son çeyreğiyle XVI.yüzyıl başları arasında yazılmış Bektaşî menakıbnamelerinden en tanınmışıdır (Ocak, 1996: 471).

³ Şeyh Abdullah el İlâhî, Nakşibendiliğin aşk, vecd ve vahdet-i vücuda dayalı tasavvufî düşüncenin Anadolu ve Rumeli'de yayılmasına hizmeti geçen süfilerin başında gelir (Biçer, 2005: 19).

alındığında gerçekçi bir hayat hikâyesinin oluşturulması mümkün değildir. Köprülü'nün Yunus Emre'nin bir Türkmen Köylüsü olduğu tespiti, itikat sisteminde şeriat ehlinin hoş göremeyecekleri hususiyetlere rastlanması gibi bahsettiği durumların (1981: 265-6) tamamı; Sarıköy'de yaşayan fakir bir çiftçi olduğu (Menakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli'den naklen Tatçı, 2013: 600), ümmi olup hal diliyle şiir söylediği (Meşairü's-Şuara'dan naklen Tatçı, 2013: 600), hayatının bir bölümünü Tapduk dergâhında, bir kısmını Rum'da (Anadolu'da), Şam'da ve yukarı iller olarak nitelediği Erzurum ve Azerbaycan'da geçirdiği (Demirez Güneri, 2024: 3) destansı ve masalımsı hayal ürünü rivayetler Yunus'un kendi eserleri ile çelişir. Onun kendi şiirlerinde belirtilen bahsedilen rivayetleri şu veya bu şekilde yalanlayacak örnekler varsa da bunların başka Yunus, Emre veya Yunus Emrelere ait olama ihtimali dikkate alınmalıdır. Kaldı ki devletin bu konuda eksik de olsa kayıtlarının olduğu dikkate alınırsa vilayetnameler ve menakıpnamelerdeki anlatılanları mutasavvıflara bırakıp kayıtlardan hareketle gerçekçi ve sağlıklı bir biyografi oluşturmak gerekir. Belki vilayetnameler ve menakıpnamelerde resmi kayıtlardaki bilgileri destekleyen ve tamamlayan bilgiler dikkate alınabilir ancak Batı Türkçesinin yazı dili olarak mimarı kabul edilen birisinin hayat hikâyesi tarikat ve dindar kesimin muhayyelatına bırakılamayacak kadar önemlidir.

Yunus Emre'nin nereli olduğu kadar ailesinin nereden geldiği de mevcut problemler içinde çözüm bekleyen konulardan birisidir. Anadolu'daki Hacı Bektaş-ı Veli, Hacı Bayram-ı Veli, Somuncu Baba, Ahi Evren ve Yunus Emre'nin Horasan erenlerinden olduğu, yani Horasan'da yetişip Anadolu'ya geldiği ya da Horasandan gelen dervişlerin çocukları veya torunları olup onların görevlerini devraldıkları en çok tekrar edilen bilgiler arasındadır. Karakoç, Yunus Emre'nin Horasan'dan geldiği iddialarına dair, *Horasan'ın Doğunun sembolü olduğunu, Atina ve Roma'nın Batıyı temsil ettiği gibi Horasan'ın da Doğu'yu temsil eden bir isim olduğunu* söyler (2010: 26). Bu yorum zaten kör düğüm olmuş problemlere bir düğüm daha ilave etmek anlamına gelir çünkü Horasan Atina ve Roma gibi bir şehir değil neredeyse Anadolu büyüklüğünde Türkmenistan'ın bir kısmı, Afganistan'ın bir kısmı ve İran'ın bir kısmını içine alan geniş bir bölgedir⁴ (Çetin, 1998: 234). Bunu tarihi Horasan haritaları dikkate alınırsa Tacikistan ve Özbekistan ile Kırgızistan'ın bir kısmını da içene alacak şekilde genişletmek gerekir. Hayatı tasavvuf sembolleri ile perdelenip destanlaştırılan Yunus Emre'nin bu sembollerden arındırıldığında gerçeğin ortaya çıkacağını söyleyen Karakoç (2010: 25), farkında olmadan belki de Yunus hakkındaki tek gerçeği, yani ailesinin Horasan'dan geldiğini Horasan'ı Batı'yı temsil eden Roma ve Atina'ya karşılık Doğu'nun sembolü kabul ederek perdelemektedir. Bunu gerçek bir bilgi değil sanatçı yorumu olarak değerlendirmek gerekir.

Yunus Emre'nin ailesinin Horasan'dan gelmesi, onun gerçek kimliğinin ve hayat hikâyesinin doğru inşasının da ilk adımı olabilir. Divanındaki bilgi yüklü şiirler onun çok ciddi ve yüksek seviyede bir tahsil gördüğünü hatta ciddi ve yüksek seviyede donanımlı kişilerin olduğu bir coğrafyanın esintisini taşıdığının işaretidir. Bugünkü fiziki harita üzerine oturtulmuş Horasan, bölgedeki medreseler ve yine bu bölgede yetişmiş bilim adamları dikkate alınırsa Yunus Emre ve Horasan erenleri denilen bilgi ve akla dayalı inanç sistemini yaşatmaya çalışan aydın kişilerin yetiştiği bir merkez olmasına rağmen bölgedeki istila ve zulmün bahsedilen bilim adamlarını batıya doğru yönlendirdiği gerçeği hem Yunus Emre'nin ailesinin Horasandan geldiğini hem de dönemin sosyal karmaşasının onun yaşamının nasıl olduğunun zeminini oluşturur. Eğer Horasandan geldiği ifadesi onun bilgi ve donanımına referans ise doğrudur, kendisinin Horasan'da doğup Anadolu'ya geldiğini anlatmak içinse yanlıştır.

⁴ Horasan'ın sınırları tarih boyunca bazı dönemlerde farklılıklar göstermekle birlikte genellikle doğudan Huttel (Tacikistan'da Kul'ab çevresi), Gur (Orta Afganistan) ve kısmen Sicistan (Sistan); güneyden Deştülüt ve Kirmân ile Rey arasındaki Fars toprakları; batıdan Deştikevîr'in batı kısmı ve Taberistan ile Cürcân; kuzeyden de Türkmenistan'ın bir bölümü, Hârezm ve Mâverâünnehir tarafından çevrilmiş geniş bir alandır (<https://islamdusunceatlası.org/meکانlar/horasan/30>);

Yunus Emre hakkındaki sonradan padişah fermanı ya da onayı şeklinde olmayan belki de en sağlam resmi kayıt Ankara Kadim Kayıtlar Arşivinde yeni 584 eski 259 no'da kayıtlı 992 Hicri 1584 Miladi tarihli Konya Livasının vakıflarını tespit eden İlyazıcı Defterinin⁵ 39B yaprağındaki “*Vakf-ı zaviye-i Yunus Emre ibn-i İsmail el-meşhur bi Kirişçi Baba der nefs-i Larende*” [Larende'nin içinde İsmailoğlu Kirişçi Baba diye meşhur Yunus Emre ve zaviyesi vakfı] (Konyalı, 1967: 372-373) kayıt Yunus Emre'nin Larende'de bugünkü Karaman'da yaşadığını gösteren resmi belgedir. Yine Başbakanlık arşivinde 63 no'lu ve 924 Hicri 1518 Miladi tarihli ilyazıcı defterinde Horasan'dan gelen İsmail Hacı'nın Larende'ye bağlı kendi adına nispet edilerek anılan köydeki vakıfları yazılırken Yunus Emre'ye ve oğlu İsmail'e ait arazisi hakkında şunlar yazılıdır “*Amma Yerce nam yeri bu cemaatten Yunus Emre Karamanoğlu İbrahim Bey'den satın almış imiş elinde mülknamesi vardır. Yunus fevt oldukça evladına intikal etmiştir*” (Konyalı, 1967: 375) cümlesi de Yunus Emre'nin Karamanoğlu İbrahim Bey'en arazi satın aldığını Yunus Emre ölünce çocuklarına kaldığını belirtmektedir. Bu belgede adı geçen İbrahim Bey, Karamanoğlu Bedrettin İbrahim'dir (Sümer, 2001: 456). Yunus Emre'nin 1240 yılının başlarında doğduğu ve 82 yıl yaşadığı dikkate alınırsa Karamanoğlu Bedrettin İbrahim'den toprak satın alması da tarih olarak örtüşmektedir.

Yunus Emre ile ilgili çözüm bekleyen problemlerden birisi de Taptuk Emre ile olan ilişkisi ve Tapduk Emre hakkındaki bilgilerin yetersiz ve karışık olmasındandır. Tapduk Emre'nin Yunus Emre dışında Şeyh Ömer ve Şeyh Cafer isimli iki tane daha müridinin olduğu rivayetler arasındadır (Şahin, 2011: 13). Tapduk Emre'nin de Horasan'dan geldiği tahmin edilmektedir (Şahin, 2011: 13). Yaşadığı dönem de tartışma konularından bir tanesidir. Aşık Paşa ve Ebulhayr Rumî, Tapduk'un Orhan gazi zamanında (1324-1362) yaşadığını ve Yıldırım Bayezid devrinde (1389-1402) öldüğünü söylerken Mecdî Yıldırım Bayezid dönemi dervişlerinden Karaca Ahmet ile çağdaş olarak gösterir (Şahin, 2011: 13). S. Erzi'nin Beyazıt Devlet Kitaplığı'ndaki bir mecmuada not edilen Yunus Emre'nin vefat tarihinin H. 720/M.1320-1321 ve yaşının 82 olduğu (Timurtaş'tan naklen Demirez Güneri, 2024: 2) dikkate alınırsa Yunus Emre ile Tapduk Emre'nin hayatları hakkındaki bilgiler çelişmektedir. Yunus Emre'nin 1239-40 doğumu 1320-21 yıllarının ölümü olması durumunda Tapduk Emre'nin 1200'lü yılların başında doğduğu 1200'lü yılların son çeyreğinde de öldüğü tahmin edilebilir.

Tapduk kelimesinin onun adı mı yoksa lakabı mı olduğu da tartışma konularından birisidir. Bu ismi, Tapduk Emre'nin Hacı Bektaş-ı Veli'ye bağlılığı ile izah edenler yanında (Köprülü, 1967:257-259), Tapduk kelimesinin Yunus Emre'nin şiirlerinde Tanrı anlamında kullanıldığını kendisinin Babaî tarikatına bağlı olduğu, Yunus Emre'nin şiirlerinde geçen baba kelimesinin şeyhini ifade ettiği, Babaî müritlerinin şeyhlerine baba diye hitap ettiğini söyleyenler de vardır (Şahin, 2011: 13). Ancak Yûnus Emre'nin, “*Yûnus'a Tapduk u Saltug u Barak'tandır nasib / Çün gönülden cûş kılı ben nice pinhân olam*” dizelerinde Tapduk Emre'yi Barak Baba'nın müridi olarak göstermesi (Şahin, 2011: 13) Tapduk Emre'nin Babaî ve Barak Baba'nın müridi olma ihtimalini güçlendirmektedir. Tabi bu şiirin gerçekten Yunus Emre'ye ait olup olmadığı tartışma dışında tutulursa doğrudur. 1240 yılında Baba İlyas kontrolünde ve teşvikiyle Baba İshak'ın başlattığı isyan (Ocak, 1991: 374) sonrasında ortaya çıkan (Ocak, 1991: 373) ve Claude Cahen'in Baba İlyas'ın Babaîlik diye bir tarikatı hiç kurmamış olabileceği (Ocak, 1991: 373) fikri dikkate alınırsa, 1230-1240 yıllarında doğmuş olan Yunus Emre'nin şeyhi kabul edilen Tapduk Emre'nin Babaî Haydarî olması imkânsızdır. Kaldı ki bugünkü Bektaşîliği ve

⁵ İlyazıcı Defteri tahrir defteri demektir. tahrir kelimesi terim olarak, “Osmanlı maliye teşkilâtında vergilerin ve bu vergileri verenlerin ismen tesbiti için değişik dönemlerde farklı şehirlerde gerçekleştirilen sayımları ve bu sayımların kaydedildiği defterleri ifade eder (Öz, 2010: 426). Bu özelliğiyle tahrir defterleri nüfus (tahmini) ve nüfus hareketlerini gösteren demografik veriler; ekilebilir alanlar, vergilendirme, ticaret hacmi ve ekonomik değişimleri gösteren iktisadi veriler; yerleşme ve kırsal alan ile şehirleşme oranlarının ele alındığı iskân ve idari veriler başta olmak üzere sosyoekonomik yapıyı ortaya koyma konusunda kaynak olarak kullanılabilir (Aksu Kılıç, 2024: 42). İl yazıcı ise tahrir emini demektir. Tahrir emini, Merkezden aldığı görevlendirme talimatıyla tahrir yapacağı sancağa giden ve yüksek mevkide görevli kişi olup tahrir eminine, il yazıcı, muharrir-i memleket, defter emini de denilirdi (Öz, 2010: 426; Afyoncu, 1995: 313).

Bektaşîlik yolunun taraftarlarını Babaîlikle irtibatlandırmak (Ocak, 1991: 374), hayatı, yaşadığı yer ve mezarının bulunduğu şehir tartışmalı olan Sarı Saltuk'la (Kiel, 2009: 147-149) bağdaştırmak mümkün değildir. Ocak'ın bugünkü Hacı Bektaş-ı Veli'nin tarihi Hacı Bektaş-ı Veli'nin ölümüyle doğduğu tespiti (Ocak, 1996: 455) hem velayetnameler ve tezkerelerdeki bilgi kirliliğini hem de bu belgelerle bilimsel hiçbir sonuca ulaşılamayacağını göstermektedir. Bundan dolayı vilayetnameler ve tezkerelerin Tapduk Emre ve Yunus Emre hakkındaki kayıtlarının doğruluğuna inanmak pek de kabul edilebilecek bir durum değildir.

Bu karmaşanın sonucu olarak Yunus Emre'ye doğrudan sahip çıkamayan kişi veya şehirlerin Tapduk Emre'ye sahip çıkarak Yunus Emre'ye sahip çıkmaya çalışması Tapduk Emre hakkındaki her şeyi de tartışılır hale getirmiştir. Tapduk Emre, adı her zaman Yunus Emre ile birlikte anılan bir kişi olup onun da yaşadığı yer, zaman ve hayatı tartışmalıdır. Anadolu'da farklı zaman ve şehirlerde başka Tapdukların olduğu kesindir. Bu iki ismin birlikte anılmasından dolayı olsa gerektir ki Aziz Mahmut Hüdayî Vakı'atında Tapduk Emre'nin kızıyla evlendiğini söylerken (Tatçı, 2013: 600) Gölpınarlı, Yunus Emre'nin Tapduk Emre'nin oğlu olabileceğini söyler (Şahin, 2011: 13). Ancak kaynaklar Tapduk Emre'nin Yunus Emre'nin şeyhi veya hocası olabileceğini göstermektedir (Şahin, 2011: 13). Yunus Emre'nin Karaman'da yaşadığı belgelerle sabit olduğuna göre Tapduk Emre'nin de onunla birlikte olması mantıklıdır. Resmi kaynaklar bu gerçeği de doğrulamaktadır. 1289 Hicri 1872 Miladi tarihli Konya Salnamesindeki⁶ “*Karaman'da Kibar-ı Evliya-ullah'dan Tapduk ve Yunus Emrem ve maderi ve Birader-i Hazreti Mevlana ve Kettani Baba ve Canbaz Kadı medfundurlar.*” (Konyalı, 1967: 375) cümlesinde Yunus Emre, Tapduk Emre, Mevlana'nın Annesi ve kardeşi ile Kettani Baba ve Canbaz Kadı'nın mezarlarının Karaman'da olduğu belirtilmektedir.

Yunus Emre'nin Horasan'dan geldiği doğru değildir ancak ailesinin Horasan bölgesinden geldiği kesindir. Bu durum Topkapı Sarayı Defterhane Hazinesinde 63 no'da kayıtlı 924 Hicri 1518 Miladi yılında Yavuz adına Karaman Eyaleti vakıflarını tesbit eden defterin 335. sayfasındaki “*Karye-i şeyh Hacı İsmail an Kaza-i Larende: Mezbur Şeyh Hacı İsmail an cemaatin dervişleri ile diyar-ı Horasan'dan gelmiş Aziz imiş. Bunda tevattun idüp ba'dehu anun oğlu Güveği Çelebi dahi bir zaviye bina edüp etbaiyle sakin olup ellerinde ber vech-i vakfiyyet tasarruf yerleri vardır.*” (Konyalı, 1967: 389) cümleleri Yunus Emre'nin ailesinin Horasan bölgesinden geldiğini, bugünkü Karaman'a yerleştiklerini, kendilerine ait köy kurduklarını, Hacı İsmail yanında oğlu ve damadının da yer satın aldığını, vakıflarının olduğunu “*Horasanlı aziz İsmail Hacı'nın bütün torunları örfi resimlerden şer'i aşardan muafırlar. Böyle olduklarına dair ellerinde padişahın muafnameleri vardır.*” (Konyalı, 1967: 389-393) cümleleri de bu topluluğun sahip olduğu vakıflar ve yaşadıkları yere olumlu katkılarından dolayı vergiden muaf tutulduklarını göstermektedir.

⁶ Palalı, salnâmeyi bir senelik hadiseleri topluca göstermek üzere tertip olunmuş eserler için kullanılmış bir tabir olarak verir ve Türkçeye Tanzimat'tan sonra girdiğini vurgular (2010: 1). Aydın ise Osmanlı Devleti'nde merkezi yönetimin, nezaretlerin, askeri kurumların, vilayetlerin, bazı özel kurum ve kişilerin yıllık olarak çıkardıkları bilgilendirme amaçlı neşriyata sal-name (2009: 51) biçiminde tarif ederek Vilayet salnamelerini Vilayet salnameleri muhteva bakımından yayımlandıkları vilayetlere göre farklılıklar göstermekle beraber vilayetin idari teşkilatı, memurları, mahallin tarihi, eski eserleri, coğrafyası, idari taksimatı, kazaları, nahiyeleri, kasaba ve köyleri, üretim faaliyetleri, ticaret ve nüfusu hakkında bilgiler, fotoğraf ve haritalar yer aldığı (2009: 53) eser olarak belirtir.

<https://x.com/HuseyinAygün62/status/1957122579740737831/photo/1> (erişim 05/12/2025)

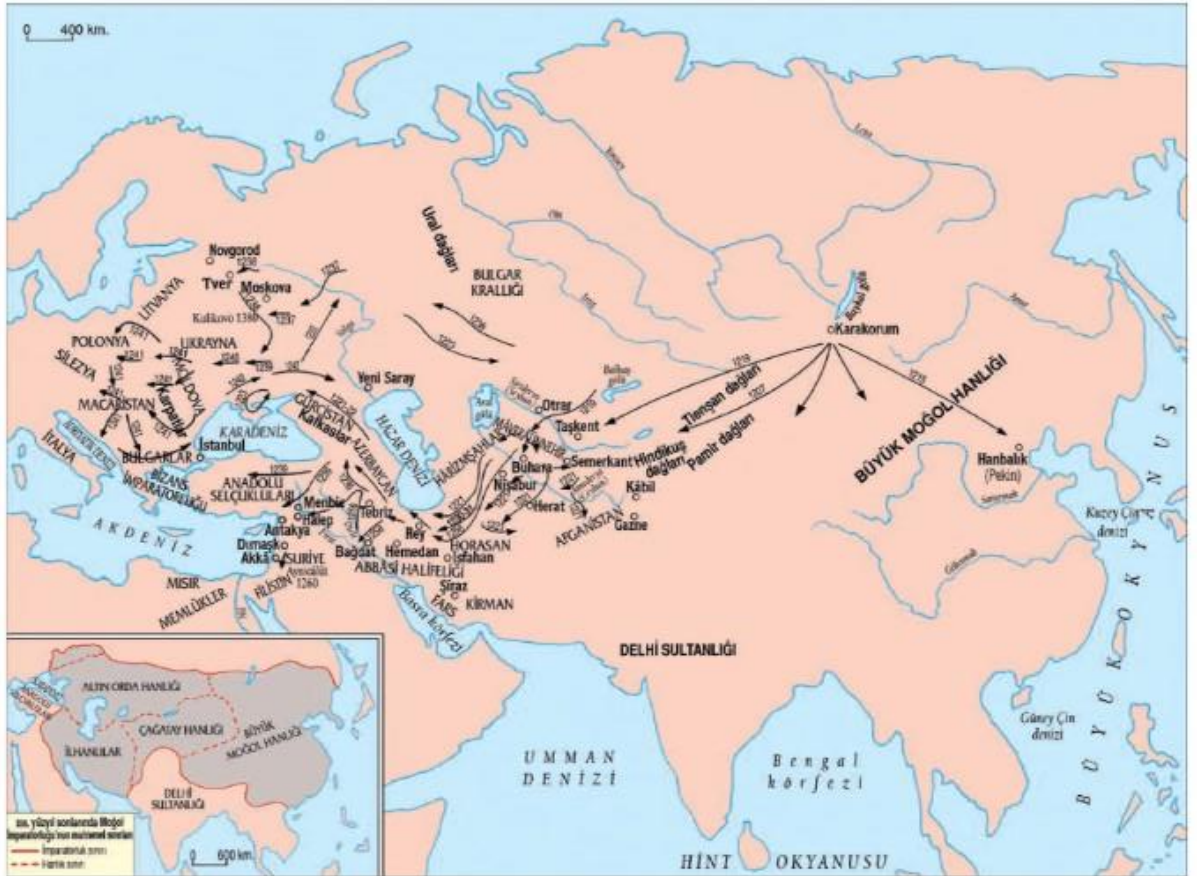
Yunus Emre'nin kendisinden önceki kuşağın Horasan'dan geldiği kesindir. Ancak çok geniş bir alanı içine aldığı için hangi şehirden olduğunu söylemek mümkün değildir. Horasan'ın sınırlarını ve önemini, yukarıdaki haritaya olduğu kadar Horasan bölgesinde gösterilen medreseler ve yine Horasan bölgesindeki medreselerden yetiştiği veya bu bölgede yaşadığı söylenen bilim adamlarının isimlerine bakarak anlamak mümkündür⁷. Ancak bunu bütün doğuyu temsil eden bir sembol olarak öne çıkarmak doğru değildir. Bu durum, Yunus Emre'nin ailesini ve aynı durumda Anadolu'ya gelmek zorunda kalan bilim adamlarının yaşadığı bölgeyi terk etme sebeplerini görmezden gelmek anlamına gelir.

Yunus'un doğumu Anadolu'daki Moğol istilasının hemen öncesinde ve ölümü Moğol istilasının son zamanlarında gerçekleşmiştir. Ailesinin Horasan'dan ne zaman ve niçin geldiği belli değildir. Ancak bunun Horasan bölgesinin Moğol istilasına uğradığı dönemde olması ve geliş sebeplerinin de istila dönemindeki otorite boşluğu, katliam, talan ve yağmalar olduğu söylenebilir. Aksi takdirde sadece Türklerin değil bütün İslam âleminin de kültür merkezi haline gelen bir bölgenin yüksek hayat standardının, bu standardın sağladığı imkanların bırakılarak henüz imar aşamasında olan Anadolu'ya gelmek akıl karı değildir. Bu gerçek kendisinden Horasan ereni olarak bahsedilen Anadolu'da meşale olmuş bütün ilim ve irfan

⁷ Karakoç'un bu fikri tarihi horasan bölgesindeki Nişâbü'r'da Beyhakiyye Medresesi, Sa'diyye (Sa'idiyye) Medresesi, Nizâmiyye Medresesi, el-Müştebiyye Medresesi ve el-Kaysariyye Medresesi; Herât'ta Nizâmiyye Medresesi, Gevher Şad Medresesi, Hüseyin Baykara Medresesi ve Tuman Ağa Medresesi; Merv'de Amîdiyye Medresesi, Nizâmiyye Medresesi, Azîziyye Medresesi, Kemâliyye Medresesi, Hâtûniyye Medresesi ve Şehâbi Medresesi; Belh'te Tekîşî Medresesi ve Nizâmiyye Medresesi. Ayrıca Beyhak, Sebzevâr, Tûs, Radgân ve Büşenc'te de birer Nizâmiyye gibi tarihe damga vuran önemli medreselerin ve bölgede yetişen İbrâhim b. Tahmân, İshak b. Râhûye, Muhammed b. Yahyâ ez-Zühî, Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, Hâkim el-Kebîr, Hâkim en-Nîşâbü'rî, Muhammed b. Muhammed es-Sindî, Ebû Avâne el-İsferâyînî, Muhammed b. Eslem, Anberî, Abdullah b. Büreyde, Süleyman b. Büreyde, Abdullah b. Mübârek, Ali b. Hucr, Ahmed b. Ali el-Mervezî, Abdân el-Mervezî, Ebû İshak el-Mervezî, Ebû Hâmid el-Mervezî, İbrâhim b. Tahmân, Osman b. Saîd ed-Dârimî, İbn Hürrem el-Herevî, Muhammed b. Münzir el-Herevî, Dahhâk b. Müzâhim el-Belhî, Saîd b. Mansûr, Kuteybe b. Saîd, Ebû Ali el-Belhî, Muhammed b. İsâ et-Tirmizî, Ahmed b. Hadraveyh el-Belhî, Bâyezîd-i Bistâmî, Ebû Hafs el-Haddâd, Ebû Tûrâb en-Nahşebî, Ebû Abdullah es-Siczî, Muhammed b. Fazl el-Belhî, Sehl b. Abdullah et-Tüsterî, Mîmşâd ed-Dîneverî, Yûsuf b. Hüseyin er-Râzî, Ebû Bekir b. Tâhir el-Ebherî, Ali b. Sehl el-İsfahânî, Ali b. Muhammed er-Râzî, Ebû Muhammed Hasan b. Muhammed Ruhânî, Abbas b. Fazl ed-Dîneverî, İbn Yezdânyâr, Hamdûn el-Kassâr, Ebû Saîd-i Ebû'l-Hayr, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî, Evhaduddîn-i Kirmânî, Fahrüddîn-i Irâkî, Necmüddîn-i Dâye, Sadruddîn Konevî, Müeyyidüddîn Cendî, Saîduddîn el-Fergânî, Affüddîn et-Tilimsânî ve Mevlânâ Celâlüddîn-i Rûmî gibi bilim adamlarının olması (<https://islamdusunceatlası.org/mezanlar/horasan/30>; Çetin, 1998: 239-240) ile izah edilebilir.

sahibi kişiler için geçerlidir. Balasagun, Semerkant, Buhara, Harezm, Belh, Herat, Nişabur gibi mamur müreffeh şehirlerin terkedilme sebebi nedir bunun açıklanması gerekir.

1228 yılında Celalettin Harzemşah'ın son direnişini de İsfahan şehri önlerinde kıran Moğol orduları hâkimiyetlerini tanıyan güney İran dışında bütün orta ve batı İran'ı yağmaladılar ve harabeye çevirdiler (Özgüdenli, 2020: 226). Moğol istilas ve hâkimiyeti kısa sürmesine rağmen yakın doğuda olumsuz pek çok iz bırakmıştır. Tarihçilerin kanaatine göre İslam ve insanlık tarihinde Moğol istilas ile ölçülebilecek bir istila yoktur. Bu zulmü yaşamış kişilerle konuşan Orta Çağ tarihçilerinden İbnü'l Esir Moğol istilasının Âdem peygamberden beri insanlığın uğradığı en büyük felaket olduğunu söyler. Moğol istilas yakın doğu Türkistan ve Çin'in etnik ve kültürel yapısını kökten değiştirmiş yeniden oluşmasında önemli rol oynamış, Türk dünyasının etnik yapısını kökten yıkmıştır. Moğol ordusu karşısında duramayan pek çok Türk boyu İran yaylası üzerinden Anadolu'ya göç etti. Moğol istilasına maruz kalan ve zulmü yaşayan halkın tasavvufi eğilimi arttı, bunun sonucu olarak akli ilimler gerilemeye başlarken tasavvuf hareketleri güçlendi (Özgüdenli, 2020: 228). Baba İlyas Horasaninin, Hacı Bektaş-ı Velinin, Tapduk Emre'nin ve Yunus Emre'nin atalarının Horasan bölgesinden kalkarak Anadolu'ya gelmelerinin sebebi bu katliamlar ve zulümlerdi. Vilayetnameler ve tezkirelerdeki bilgi kirliliğinin ve tutarsızlığın sebebi de bu sürekli göç ve sürekli değişimdir.

XIII. Yüzyıl sonlarında Moğol İmparatorluğu'nun muhtemel sınırları (Özgüdenli, 2020: 227)

Haritada görüleceği üzere, Asya'nın Türk bölgelerinden batıya sivil ve askeri bir hareketlenme vardır. Bugünkü Kazakistan'ın güney batısı, Kırgızistan'ın bir kısmı, Özbekistan ve Tacikistan'ın neredeyse tamamı, Afganistan'ın kuzey kesimi ve İran'ın doğusunu içine alan Horasan bölgesi tamamen bu sivil ve askeri insan akışının güzergâhıdır. Bu güzergâhta askerler fetih ve yağma için batıya doğru akarken taş taş üstünde kalmamış, siviller çareyi otorite

boşluğunun yarattığı can ve mal emniyetinin olmadığı güvensiz ortamdan kaçmakta bulmuştur. Bu şartlar altında hiçbir amacı olmadan can korkusuyla Batıya doğru göçenlerin çoğunun son durağı Anadolu'nun güvenli olarak görülen şehirleri olmuştur.

Yunus Emre'nin yaşadığı dönemi, yukarıda bahsedilen olaylarla açıklamak bilgilerin sağlıklı olması açısından daha faydalı olacaktır. O dönem, sebebi henüz tam bilinmemekle birlikte doğudan sürekli Türk nüfusunun Anadolu'ya geldiği bir zamandır. Gelenlerin Hazarın doğusundaki Mangışlak bölgesi ve Hazarın güneyi ile bu günkü Özbekistan coğrafyasına kadar uzanan güney doğusunu içine alan Horasan olduğu dikkate alınırsa gelenlerin çoğunun Oğuz boyları olduğu anlaşılır. Göç yolları daha çok güney olmakla birlikte Hazar'ın kuzey ve güney taraflarıdır. Bu Oğuz gruplarının yaşadığı Mangışlak bölgesi Balasagun, Semerkant, Buhara ve Kaşgar gibi eski Türk kültür bölgelerine uzaktır. Bu durum, Anadolu'ya gelen insanların yazı diline yabancı olmalarının da izahı manasındadır. Bu dönemi, Türkistan ve Horasan bölgesinden gelen Türk boylarının yerleşik hayata geçme aşaması olarak değerlendirmek de mümkündür (Kara, 1998: 606). Horasan bölgesinden Anadolu'ya gelenlerin içinde Hoca Ahmet Yesevi'nin eğitiminden geçmiş hem yüreği hem bileği güçlü, gönlü geniş âlim insanlar da vardır. Bunu Oğuz ağzının yazı dili olma aşamasında yan 13-15. yüzyıllar arasında verilen eserlerdeki eski yazı dilin ait kelimeler, ifadeler ve imladan anlamak mümkündür. Yunus Emre Anadolu'da doğup yetişmiş (Demirez Güneri, 2024: 1; Uysal, 2014: 25; Tatçı, 2013: 600; Konyalı, 1967: 396-397) olsa da ailesinin Horasan'dan gelme ihtimali çok yüksektir (Uysal, 2014: 31). Bazı bilim adamları Yunus Emre'yi Yıldırım, bazıları Orhan hatta bazıları I. Murat zamanında yaşamış gibi gösterebilirler de (Tatçı, 2013: 600) de doğum tarihi Anadolu'da Moğol istilasının başladığı yılların öncesine rastlar. Hayatı Anadolu'daki Moğol istilası döneminde geçer.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yunus Emre Konusundaki mevcut karmaşık durumun sebeplerini şöyle değerlendirmek mümkündür:

Şimdiye kadar Yunus Emre değerlendirilirken değerlendiren kişilerin duygusal davrandığı, kendini yakın hissettiği tarikat ya da cemaate mal etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Yunus Emre'ye sahip çıkarak bunu turistik amaçlarla kullanmak isteyen ve sesi çok çıkan hatta bazı bilim ve siyaset adamlarını etkileyerek kendi istekleri yönünde yayınlar yaptıranlar olmuştur, yayınların bir kısmını böyle değerlendirmek gerekir.

Yunus Emre'yi belli tarikat ya da cemaate mal etmek isteyenler de yaşadığı ve öldüğü yeri olarak sahiplenmek isteyen şehir temsilcileri ya da taraftarları da genellikle vilayetnamelerdeki asılsız bilgilere dayanmaktadır.

Yunus Emre hakkında hiçbir menfaat gözetmeden araştırma yapan ancak bütün kaynaklardaki bilgileri ortaya döküp sağlıklı bir sonuca ulaşamayan bilim adamları da vardır. Hatta günümüzde Yunus Emre hakkındaki birinci el kaynaklara ulaşma imkânı olmayan veya zor olan pek çok bilim adamı, bütün bilgilerin yer aldığı bu kaynakları kullanarak kendilerine göre sonuçlar çıkarmaktadır.

Bazı bilim adamı veya sanatçılar da Yunus Emre'yi kendi ideolojileri çerçevesinden değerlendirmiş, karmaşadan kaynaklanan çelişkili bilgileri daha karmaşık hale getirmiştir.

Bu kaynakların genelinde Yunus Emre'nin ailesinin niçin ve hangi şartlarda horasandan geldiği ve Yunus Emre'nin yaşadığı dönem dikkate alınmamıştır.

Yunus Emre bugünkü Türkiye Türkçesinin ilk temsilcisi kabul edildiğinden itibar elde etmek adına Yunus Emre hakkında çalışma yapan kişilerin çalakalem yaptıkları çalışmalar da bilgi kirliliğinin bir sebebi sayılabilir.

Özellikle bilimsel araştırmalarda, çalışma yapanlar Yunus Emre'yi nasıl görmek ve kabul etmek istiyorlarsa onları söyleyen kaynakları dikkate almış diğerklerini görmek ve kabul etmek istememiştir.

Yunus Emre değerlendirilirken onun yaşadığı dönem ve sonrasında başka Yunus, Yunus Emre, Emre adını taşıyan ve ilerleyen zamanda eserleri Yunus Emre'nin şiirleriyle karışan pek çok kişinin olduğu dikkate alınmalıdır.

Günümüzde Yunus Emre Divanının pek çok istinsahı vardır fakat zgn bir divan yoktur. oğaltılmış nüshaların en eskisi de Yunus Emre'nin ölümünden en az 150 yıl sonrasına aittir. Bundan dolayı Yunus Emre'nin kendi şiirlerinden hareketle sağlıklı tespitler yapmak mümkün değildir. Bu problemi çözmek adına Yunus Emre'nin divanında sadeleştirme yapmak ve bazı şiirleri ayıklayarak zgn bir divan oluştırmaya çalışan veya bu iddiayla ortaya çıkanlar olmuştur ama bu çok zordur. Çünkü hiçbir sağlıklı ölçü yoktur ve konulması da mümkün değildir.

Özellikle Yunus Emre'yi mmi gösterip geleneğin ardına saklananlar, başka şiirlerle karışmış olsa bile divanını, divandaki bilgi yüklü, bilgi referanslı şiirleri dikkate almalıdır. Bu şiirler Yunus Emre'nin çok iyi bir tahsil gördüğünün delilidir. Bu tahsilin nerede ve kimlerden alındığı net olmayabilir.

Yunus Emre'nin ailesi Horasan'dan gelmiştir. Bu gelişin sebepleri ve sosyal şartlar dikkate alınmadan Yunus Emre'nin ailesi, çevresi ve kendisi hakkında sağlıklı bir değerlendirme yapmak imkânsızdır.

Bir mecmuadaki düşülen not doğru kabul edilmiş ve Yunus Emre'nin ölüm tarihi ile yaşı tespit edilmiştir. Bundan hareketle doğum tarihi net olmasa da tahmin edilebilir durumdadır.

Yunus Emre, tahmini olarak II. Gıyâseddin Keyhüsrev'in babası I. Alâeddin Keykubad'ı tahttan indirerek hükümdar olduğu dönemde doğmuş ve bütün hayatı Anadolu'nun Moğol istilası altında olduğu karmaşık dönemde geçmiştir. Yunus Emre hakkında verilecek bütün hükümlerde bu dönem ve bu dönemin şartları göz önüne alınmalıdır.

Yunus Emre hiçbir zaman tek bir kişi olarak ele alınmamalıdır. Çünkü dönemin şartları dikkate alındığında bir kişinin tek başına Horasan'dan kalkıp Anadolu'ya gelmesi mümkün değildir. Yine bir toplulukla birlikte gelen birisinin de bu topluluktan ayrı tek başına ele alınıp değerlendirilmesi imkânsızdır. Yunus Emre de ailesi ile hocası veya şeyhi Tapduk Emre ile birlikte değerlendirilmelidir.

Yunus Emre'nin Tapduk Emre ile ilişkileri değerlendirilirken Tapduk Emre hakkındaki bilgi kirliliği de dikkate alınmalıdır.

Yunus Emre'nin Baba veya Baba Haydar dervişi olduğu Yunus Emre'nin doğum yılı ve yaşadığı dönem dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Vilayetnameler ve tezkereler her zaman devletin kayıtlarından sonra ikinci derecede kaynak olarak değerlendirilmelidir. Çünkü vilayetnameler ve tezkireler belli görüşün temsilcileri tarafından yazılmıştır ve bütün bilgiler taraflıdır.

Yapılan bu değerlendirmeler ışığında Yunus Emre'nin 1239-40 yıllarında doğduğu 1320-21 yıllarında yaşadığı ve 82 yıl ömür sürdüğü herkesin üzerinde birleştiği bir bilgidir.

Başbakanlık Arşivindeki belgelerden hareketle Yunus Emre'nin bugünkü Karaman Yunus Emre'nin yaşadığı dönemde Larende'de doğduğu, burada tahsil gördüğü ve burada öldüğü tartışılamayacak kadar açık ve kesindir.

Yine hocası veya şeyhinin de Horasan'dan gelip Karaman bölgesinde Larende'ye yerleşen gruptan olduğu ve mezarının Yunus Emre ile aynı yerde olduğu kaynakların da bahsettiği önemli bir konudur.

Yunus Emre'yi otuz ya da kırk yıl dergâha hizmet ettirenler bir ailesinin olduğunu dikkate almalıdır. Yunus Emre, hakkındaki resmi belgeler dikkate alındığında mensubu bulunduğu toplulukla birlikte yaşamış, tahsilini bu topluluktan birisi olan Tapduk Emre'den almıştır.

Yunus Emre'yi otuz ya da kırk yıl Anadolu'yu, Şamı, yukarı illeri gezdirenler de Yunus Emre'nin yaşadığı dönemdeki Moğol istilasını, karmaşayı, can güvenliğinin olmadığı bir dönem ve coğrafyayı dikkate almalıdır. Bundan dolayı Yunus Emre gezgin bir derviş değildir.

Yunus Emre ve ailesi hakkındaki belgeler dikkate alındığında ailesinin Horasandan geldiği, Karamanoğlu İbrahim Bey'den toprak satın aldığı, ailesinin varlıklı bir aile olduğu, kendilerinin sahibi oldukları dergâh vasıtasıyla insanlara yardım ettiği gerçeğe en yakın bilgidir.

Son olarak artık Yunus Emre'nin doğumu, ölümü, yaşadığı yer, mezarının bulunduğu şehir, hocası veya şeyhi sürekli tartışma konusu olmaktan çıkarılmalıdır.

KAYNAKÇA

Afyoncu, E. (1995). "Osmanlı Devleti'nde Tahrir Sistemi", *Osmanlı*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 311-314.

Aydın, Bilgin (2009). *Salname, TDV İslâm Ansiklopedisi* (36. Cilt). İstanbul: TDV Yayınevi, s. 51-54.

Biçer, B. (2005). *Firdevsî-i Rûmî ve Tarihçiliği*. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Çelik, Z. (2014). Moğol İstilâsı ve Türkiye Selçuklu Devleti, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış doktora tezi. Konya.

Çetin, O. (1998). *Horasan, TDV İslâm Ansiklopedisi* (18. Cilt). İstanbul: TDV Yayınları, s. 234-241.

Demirez Güneri, A. (2024). Yunus Emre, Türk Dünyası Ansiklopedisi, Atatürk Araştırma Merkezi. (https://turkdunyasi.ansiklopedise.gov.tr/detay/485/Yunus_Emre_)

Horasan (2025). İslam Düşünce Atlası, <https://islamdusunceatlası.org/meکانlar/horasan/30> (erişim 05/12/2025)

Horasan haritası (2025) <https://x.com/HuseyinAygün62/status/1957122579740737831/photo/1> (erişim 05/12/2025)

Kara, İ. (1998). *Yunus Emre, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/terimler*. İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 605-610.

Karakoç, S. (2010). *Yunus Emre*. İstanbul: Diriliş Yayınları

Kılıç, L. A. (2024). Düünden Bugüne Defteroloji: Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Tahrir Defteri Çalışmalarında Metodolojik Arayışlar. *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 22(2024): 38-79.

Kiel, M. (2009). *Sarı Saltuk, TDV İslâm Ansiklopedisi* (36. Cilt), İstanbul: TDV Yayınevi, s.147-150.

Konyalı, İ. H. (1967). *Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri*. İstanbul: Baha Matbaası.

Köprülü, Fuat (1981), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

- Köprülü, O. F. (1996). *Firdevsî, Uzun, TDV İslâm Ansiklopedisi*(13. Cilt). İstanbul: TDV Yayınevi, s. 127-129.
- Ocak, A. Y. (1991). *Babaîlik, TDV İslâm Ansiklopedisi*, (4. Cilt), İstanbul: TDV Yayınevi, s. 373-374.
- Ocak, A. Y. (1992). *Barak Baba, TDV İslâm Ansiklopedisi* (5. Cilt), İstanbul: TDV Yayınevi, s. 61-62.
- Ocak, A.Y. (1996). *Hacı Bektaş Vilayetnamesi, TDV İslâm Ansiklopedisi* (14. Cilt). İstanbul: TDV Yayınevi, s. 471-472
- Ocak, A.Y. (1996). *Hacı Bektaş-ı Veli, TDV İslâm Ansiklopedisi* (14. Cilt), İstanbul: TDV Yayınevi, s. 455-458.
- Öz, M. (2010). *Tahrir, TDV İslâm Ansiklopedisi* (39. Cilt), İstanbul, TDV Yayınevi, s. 425-429.
- Özgüdenli, O.G. (2020). *Moğollar, TDV İslâm Ansiklopedisi* (30. Cilt), Ankara: TDV Yayınevi, s. 225-229
- Palalı, İ. (2010). Osmanlı Salnameleri ve Tarih Araştırmalarındaki Kaynak Değeri, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 23 (2010/Ocak-Haziran), 1–14.
- Sümer, F. (2001). *Karamanoğulları, TDV İslâm Ansiklopedisi* (24. Cilt). İstanbul: TDV Yayınevi, s. 454-460.
- Şahin, H. (2011). *Tapduk Emre, TDV İslâm Ansiklopedisi* (40. Cilt), İstanbul: TDV Yayınevi, s. 12-13
- Tatçı, M. (2013). *Yunus Emre, TDV İslâm Ansiklopedisi* (43. Cilt). İstanbul: TDV Yayınevi, s. 600-606.
- Uysal, İ.N. (2014). *Yunus Emre Divanı (Karaman Nüshası) Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Dizin Sözlük*. İstanbul: Kesit Yayınevi.
- Yülek, M.A. ve Gür, B. (2024). Moğol İstilasının Anadolu Ekonomisine Etkileri: Anadolu'da Selçuklu Barışı'nı Moğol Barışı Mı Ortadan Kaldırdı?, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/1, s. 1-23.